

WSTĘP

Celem prezentowanego studium, będącego trzecim tomem serii Małopolskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Logopedycznego noszącej tytuł *Nowa Logopedia*, jest wieloaspektowe ukazanie problemu diagnozy różnicowej zaburzeń komunikacji językowej oraz innych, niepatologicznych zjawisk lingwistycznych.

Oddana do rąk czytelnika monografia wieloautorska wpisuje się w nurt badań i refleksji metodologicznych tzw. metody krakowskiej. Zbiór studiów tworzą jednak teksty napisane nie tylko przez małopolskich logopedów i naukowców współtworzących tę metodę. W tomie znajdują się bowiem artykuły, których autorami są badacze reprezentujący dziesięć ośrodków akademickich. W centrum ich zainteresowań lokują się zaburzenia językowego porozumiewania się. Wspólny mianownik dla podjętych naukowych dociekań stanowi diagnoza różnicowa faktów językowych i komunikacyjnych.

Niniejszy zbiór studiów składa się z czterech części. Pierwszą tworzą teksty, których autorzy budują teoretyczne podstawy dla późniejszych praktycznych rozwiązań różnicowych. Po wprowadzającym artykule **Mirosława Michalika**, ukazującym zależności między „*Nową Logopedią*” a *diagnozą różnicową zaburzeń komunikacji językowej*, **Sławomir Śniatkowski** w tekście *Psycholingwistyczne i kognitywne podstawy modelu słownika umysłowego* dociera do lingwistycznych i poznawczych aspektów umysłowej reprezentacji zasobu słownictwa. Natomiast opracowanie **Alicji Kabały**, pt. *Zaburzenia na płaszczyźnie suprasegmentalnej a odbiór znaczeń*, unaocznia rolę elementów suprasegmentalnych w procesie skutecznej komunikacji oraz prezentuje ich zaburzenia wpływające na przekazywanie znaczeń. Z kolei studium **Michaliny Kłeczek-Marek**, zatytułowane *Integralna a modularna interpretacja faktów językowych – ujęcie integrujące*, jest głosem w dyskusji na temat ontologii języka i jego ontogenetycznych źródeł.

Część druga tomu zawiera artykuły, których treść dotyka problematyki językowego i kulturowego funkcjonowania osób bilingwalnych. Językowo-rozwojowym aspektem: normatywnemu i patologicznemu, poświęcone jest opracowanie **Jagody Cieszyńskiej** pt. *Rozwój mowy polskich dzieci na obczyźnie – zjawiska normatywne czy zaburzenia rozwojowe*. Z kolei rozważania dotyczące interferencji w systemie fonologicznym osób polsko- i anglojęzycznych zawarto w artykule **Marzeny Błasiak-Tytuły** na temat *Interferencji w*

systemie fonologicznym osób bilingwalnych. Próbą integracji zagadnienia dwujęzyczności dziecięcej w ramach glottodydaktyki polonistycznej i logopedii jest studium **Rafała Młyńskiego** zatytułowane *Dwujęzyczność dziecięca w perspektywie glottodydaktyki i logopedii. Próba syntezy.*

Na część trzecią monografii wieloautorskiej składają się artykuły, których autorzy zestawiają w relacji przeciwstawnej lub sytuują w zależności łącznej poszczególne zjawiska logopedyczne. W temat rozważań wprowadza tekst **Danuty Pluty-Wojciechowskiej** pt. *Diagnoza różnicowa – postulat czy utopia? W kierunku badania modeli rozwoju fonetycznego w przypadku zaburzeń prostych i złożonych.* Z kolei **Ewa Jeżewska-Krasnodębska** w artykule *Diagnoza zaburzeń artykulacyjnych jako element pełnej diagnozy logopedycznej* formułuje wnioski na podstawie badań dzieci przedszkolnych i dotyczy trudnego dla logopedów tematu dokonywania holistycznej diagnozy z uwzględnieniem sprawności poznawczych w kontekście neurobiologicznym. Natomiast **Magdalena Magierska-Krzysztoń i Jolanta Kociemba** – autorki następnego tekstu zatytułowanego *Rozwój komunikacji językowej u dzieci zaimplantowanych wszczepem ślimakowym przed i po trzecim roku życia. Analiza porównawcza* dowodzą istnienia różnic dotyczących możliwości nabywania kompetencji językowych zależnie od wieku poszczególnych dzieci w momencie implantacji. **Zdzisława Orłowska-Popek** w artykule *Diagnoza różnicowa funkcji językowych w grupie niesłyszących dzieci i jej konsekwencje*, pozostając w kręgu badania osób niesłyszących, ukazuje językowe umiejętności dzieci wczesnie objętych terapią z uwzględnieniem programowania języka w porównaniu z dziećmi ze szkół specjalnych o takim samym ubytku słuchu, ale bez formalnego nauczania w pierwszych latach życia. *Diagnozę różnicową w centralnych zaburzeniach przetwarzania słuchowego u dzieci i młodzieży*, odwołując się do wiedzy na temat mechanizmów mózgowych biorących udział w rozpoznawaniu i interpretowaniu bodźców akustycznych, przedstawiają **Olga Przybyła i Katarzyna Kasica-Bańkowska**. O specyfice i zaburzeniach rozwojowych dzieci z *FAS Syndrom Disorder* pisze **Halina Pawłowska-Jaroń** w studium pt. *Postnatalny rozwój dziecka warunkowany teratogennym działaniem alkoholu.* Trudności nie tylko w sferze fonologii, semantyki czy syntaktyki, ale także utrudnienia w realizacji kompetencji komunikacyjnej stały się tematem opracowania **Anny Skoczek** *Zaburzenia kompetencji komunikacyjnej jako wynik niedokształcenia kompetencji językowej u dzieci z SLI.* W następnym artykule *ADI-R I ADOS: wystandaryzowane narzędzia do diagnozy osób z autyzmem. Omówienie narzędzi ze*

szczególnym uwzględnieniem części dotyczących zaburzeń komunikacji autorki **Joanna Kwasiborska** i **Izabela Chojnicka** zaprezentowały polskie wersje obu narzędzi, a także możliwości ich zastosowania w praktyce klinicznej i badaniach naukowych. Natomiast **Marta Korendo** w opracowaniu pt. *Kryteria diagnozy różnicowej autyzmu i zespołu Aspergera* dokonuje dyferencjacji wymienionych w tytule zaburzeń rozwojowych. Z kolei w tekście pt. *Spójność tekstu w wypracowaniach uczniów dyslektycznych szkoły ponadgimnazjalnej* **Dominika Kamińska** i **Paulina Madejka** dzielą się wiedzą i doświadczeniami na temat pracy z uczniami z dysleksją, szczególnie dużo miejsca poświęcając omówieniu kryteriów maturalnych i analizie błędów ze wskazaniem na mechanizm ich powstawania. Natomiast o zależnościach między sprawnością realizacyjną, a poziomem intelektualnym u osób z zespołem Downa pisze **Iwona Michalak-Widera** w opracowaniu *Mowa osób z zespołem Downa, a zjawisko sygmatyzmu interdentalnego*. Obraz rodziny dziecka z płodowym zespołem alkoholowym i różne aspekty jej funkcjonowania kreśli **Halina Pawłowska-Jaroń** w artykule pt. *Funkcjonowanie rodziny ze spektrum objawów ekspozycji na alkohol w życiu płodowym*. Kończący tę część tomu artykuł **Agnieszki Sowy** *Dziecko w placówce, czyli o szansach i niedostatkach wczesnej interwencji logopedycznej w żłobku* prezentuje refleksje wynikające z doświadczeń autorki w pracy z małymi dziećmi w żłobku. Autorka dostrzega konieczność objęcia opieką logopedyczną także dzieci młodsze niż przedszkolne.

W części czwartej tomu czytelnik znajdzie teksty prowadzone w duchu współczesnej wiedzy neurobiologicznej i poświęcone diagnozie różnicowej w neurologopedii. O konieczności spojrzenia na afazję w aspekcie diachronicznym i przeprowadzania diagnozy logopedycznej wielokrotnie oraz zastosowania do opisu zaburzeń i diagnozy metodologii wykorzystującej dane neurologiczne, psychologiczne, lingwistyczne oraz socjologiczne traktuje artykuł **Jolanty Panasiuk** *Różnicowanie zaburzeń mowy po uszkodzeniach mózgu. Aplikacje diagnostyczno-terapeutyczne*. Nowe ujęcie patomechanizmu afazji związane z występowaniem deterioracji funkcji poznawczych, które warunkują zarówno nabywanie jak i posługiwanie się mową proponuje **Anna Siudak** w tekście *Między dyzartrią korową a podkorową afazją ruchową*. Z kolei **Olga Jauer-Niworowska** w artykule pt. *Diagnoza osób z dyzartrią oparta na holistycznym podejściu do pacjenta – nowe spojrzenie na problematykę* przybliży czytelnikowi wybrane zagadnienia związane z diagnozą logopedyczną osób z dyzartrycznymi zaburzeniami mowy. Natomiast **Mirosław Michalik** w opracowaniu pt. *Dyzartria i anartria w kontekście wieloaspektowej diagnozy różnicowej* przedstawia diagnozę różnicową dyzartrii i anartrii obejmującą etiologiczno-objawową, praktyczno-terapeutyczną,

lingwistyczną i ontologiczną płaszczyzną analizy i interpretacji, aby dojść do wniosku, iż anartrię należy traktować jako autonomiczne zaburzenie. Kolejny artykuł, autorstwa **Katarzyny Węsierskiej**, zatytułowany *Kompleksowa diagnoza jąkania wczesnodziecięcego podstawą skutecznej terapii* prezentuje elementy składowe procesu diagnozowania jąkania u małych dzieci, w tym założenia diagnozy różnicowej tego zaburzenia. Za czynniki niezbędne do przeprowadzenia kompleksowej diagnozy jąkania wczesnodziecięcego uznaje autorka obszary związane zarówno z badaniem funkcji językowych, społecznych czy psychomotorycznych dziecka, jak również z oceną dynamiki procesów rodzinnych. *Przesłanki uniemożliwiające sporządzenie prawnie ważnego testamentu – ze zwróceniem szczególnej uwagi na afazję* opisuje **Tomasz Zyss**, odrywając na chwilę czytelnika od diagnozy będącej jednocześnie terapią. Natomiast **Magdalena Kozłowska** w studium *Diagnoza różnicowa padaczki z innymi zespołami chorobowymi. Symptomatologia trudności językowych u dzieci z padaczką* wskazuje na problemy związane z kliniczną interpretacją oraz typologią objawów napadów padaczkowych i opisuje wpływ padaczki na rozwój kompetencji językowej i komunikacyjnej u dzieci. Z kolei treść artykułu **Małgorzaty Krajewskiej** *Ograniczenia i możliwości językowe osób z demencją a osób starzejących się fizjologicznie – analiza porównawcza* przybliży nas do skomplikowanej problematyki różnicowania zaburzeń mowy przebiegających w fizjologicznym procesie starzenia oraz w demencji. *Przeglądu metod stosowanych w rehabilitacji osób z mózgowym porażeniem dziecięcym* dokonuje **Adam Posłuszny**. Tom zamyka opracowanie **Danuty Karaś** *Możliwości diagnozy i terapii logopedycznej afazji na turnusie rehabilitacyjnym – rekonesans zagadnienia*, w którym autorka dzieli się doświadczeniami w pracy z osobami z afazją.

Nowa Logopedia, nie będąc jedynie tytułem serii wydawanej przez Małopolski Oddział Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, integruje logopedów oddanych humanistyczno-egzystencjalnemu modelowi postrzegania osób dotkniętych zaburzeniami komunikacji językowej. *Nowa Logopedia* jest wyrazem logopedycznej postawy pojmowanej jako **pełnia czynności diagnostycznych, terapeutycznych i prognostycznych**. Jednym ze sposobów wyrazu tej pełni jest diagnoza różnicowa zaburzeń językowego porozumiewania się.

Wierzmy, iż kolejny tom *Nowej Logopedii* stanie się przyczynkiem do podwyższenia jakości procesu diagnozowania logopedycznego, przyczyniając się tym samym do skuteczniejszego programowania i aplikowania rozwiązań terapeutycznych.

Mamy pewność, iż doświadczenie, wiedza oraz mądrość współautorów monografii – naszych Mistrzów, Współpracowników, Uczniów – podniosły wartości merytoryczną i praktyczną tej książki.

Mirostaw Michalik

Anna Siudak

Zdzisława Orłowska-Popek